

Sprede Emner fra vendsysselske Tingbøger.

Ved C. Klitgaard.

Den, der foretager Arkivstudier i en eller anden Henseende, vil have gjort den Erfaring, at man ofte træffer over Forhold, som kan være af Interesse i andre Henseender, og som man derfor noterer op.

Saaledes er det i hvert Fald gaaet mig ved de Arkivarbejder, jeg med velvillig Understøttelse fra *Carlsbergfondet* har foretaget i en Aarrække, og nogle af disse »Sprede Emner« forelægges her for Læserne.

Et Tyvelaar.

Tyvefingre og Tyvetæer var i ældre Tid meget eftertragtet, og ofte var de i Galgen dinglende Lig meget defekte i saa Henseende, idet disse og andre Legemsdele brugtes af Øl- og Brændevinssælgere til at komme i Tønderne for at gøre Drikken kraftigere og derfor lettere sælgelig. 1619 blev paa Silkeborgegnen nogle Kvinder tiltalt for at have skaaret Hjertet og Foden af en hængt Student for at bruge dem i dette Øjemed¹⁾, og efter at Niels Jensen Skomager fra Vrensted var blevet hængt paa Galgebakken i Ø. Brønderslev i September 1670, opdagedes det sidst i Juni 1671, at der

¹⁾ Jyske Samlinger. 4. VI. 200.

manglede nogle Fingre paa Liget, og Mistanken for at have afskaaret dem rettedes mod Jens Hansens Kone Maren Nielsdatter fra V. Brønderslev. Der blev saa indledet Retsforfølgning mod hende, og nogle Personer havde set, at Kvinden var gaaet op til Galgen og havde foretaget sig noget der, men Konen svor paa, at hun ikke havde rørt ved Misdæderen, men kun var gaaet op over Bakken for at se Tyven.¹⁾

En Sommeraften 1652 sad Byfoged Hans Thomsen og Tolderen Christen Thomsen i Hjørring, Peder Thomsen fra Golde²⁾ og Christen Lund fra Bagterp med flere inde hos Tolderens og drak Øl, og Købmand Poul Jensen Holst spurgte saa om, af hvis Øl de drak, hvortil Værten svarede, at det var af Gæstgiver — senere Raadmand — Mikkel Allertsen Holsts. Poul Holst sagde da, at saa vilde han ikke drikke af det, og da Tolderen spurgte om Grunden, svarede Poul Holst, at det i hans Hus var blevet sagt, at Mikkel Holsts havde *et Tyvelaar i deres Øltønde*, og derfor vilde han ikke drikke af Øllet.

Formodentlig har det øvrige Selskab ogsaa mistet Tørsten ved Tanken om Tyvelaaret, og da Rygterne om dette Samvær naaede Mikkel Holst, anlagde han Sag ved Landstinget mod Poul Holst for Ærekrænkelse, hvilke Sager skulde paadømmes af dette Ting. Poul Holst vilde nu klare sig med at sige, at Mikkels Øl behagede ham ikke, og at han derfor lod hente Øl et andet Sted, da han var i Tolderens Hus; men uheldigvis havde han ogsaa været for aabenmundet, da han en Dag var paa Aastrup for at købe Heste. Han havde nemlig spurgt om, hvem der havde slagtet Gaardens Stude, og da han fik Navnet at vide, sagde han, at

¹⁾ a. St. 459 f.

²⁾ Gaard i Sct. Hans Sogn.

denne Mand ikke burde slagte for ærlige Folk, for det var ham, der havde skaaret Benet af den Tyv, der hængte i Vennebjerg Herreds Galge, og havde givet Mikkel Holst og Hustru det. 16. Aug. 1652 havde Poul Holst til Horns Herreds Ting(!) indstævnet Poul Laur- sen, Borger i Hjørring, Otto Jensen i Hjørring, Vogn Pallesen i Hjørring, Skræder Enevold Pedersen og Thomas Andersen, begge i Vellingshøj, for deres Sand- hed at vidne, og Mikkel Holst og Hustru Anne Søren- datter samt Deltagerne i Samværet hos Tolderens for Modvidne. Enevold Skræder vidnede, at for omtrent 2 Aar siden var han inde hos Mikkel Holsts, og da kom Thomas Andersen fra Vellingshøj derind, og straks yppede Mikkel og hans Hustru Kiv med Thomas og vilde have givet ham Hug, fordi han tilforn skulde have sagt, at der skulde være et Tyveben eller Laar i deres Øl, men Skræderen hjalp Thomas, saa han fik ingen Prygl. Thomas Andersen vidnede ligeledes og sagde, at han aldrig havde sagt det om Mikkels Øl, og han vidste dem intet uærligt at paasige. Poul Laur- sen i Hjørring vidnede, at for en 2 Aar siden havde han hørt Rygte og Tidende om, at der skulde være kommet et Tyveben eller Laar i Mikkels Øl, og det havde han hørt af mange Folk baade i Hjørring og udenbys, men han vilde ikke beskyldte Mikkel og hans Hustru for noget. Otto Jensen og Vogn Pallesen vid- nede ligeledes. Mikkel Holst havde ogsaa selv hørt Rygtet og havde været hos Præsten i Hjørring, Hr. Niels Lauridsen Bech, om Sagen. Indstævningen til Horns Herreds Ting fulgtes af Indstævninger af de samme Vidner til Gaardbo Birketing, Sæby Byting, Hundslund Birketing, Jerslev og Kjær Herredsting samt Voergaards og Vrejlev Klosters Birketing, og Sagen blev derigennem publiceret over hele Vendsyssel.

Den endte noget beskæmmende for Poul Holst, idet han maatte erklære — paa Hjørring Byting 1. Marts 1653 —, at hvis han havde udtalt sig som ovenfor gengivet, var det sket i Drukkenskab og Ubetænksomhed — den sædvanlige Udflugt —, og han vidste ikke andet end ærligt og godt at sige om Mikkel, hans Hustru og deres ganske Hus, og Mikkel lod saa Tiltalen falde mod, at Poul Holst betalte 3 Mark til Byens Kasse.

Tilbage bliver Spørgsmaalet om, hvor Tyvebenet var blevet af; thi der er næppe Tvivl om, at det er blevet skaaret af i Hemmelighed for at kommes i en Øltønde, og har Hjørringfolkene ikke faaet Kraften af det i Mikkels Øl, har de vel nok faaet den i en andens.

Et mystisk Dødsfald.

Paa Børglum Herreds Ting 3. Okt. 1682 tog Ridefogeden til Børglum Kloster *Lave Nielsen* Tingsvidne om følgende: 19. Juli fandtes *Christen Sørensen*, der havde tjent hos Præsten *Aksel Jensen Bjørn* i Børglum, liggende død i Laden til Anneksgaarden i *Vejby*, som brugtes af *Laurids Lauridsen*, og der blev taget Syn over Liget, som havde et Knivslag i Halsen, og der laa en Kniv ved Liget. Synsmændene mente, at han havde stukket sig selv ihjel.

Liget blev saa lagt i Kiste og hensat paa *Vejby Kirkegaard*, hvor det stod nogen Tid, og Folk, der gik forbi, sagde, at det stank og lugtede, men ingen havde set, hvad der var i Kisten, og ingen af de talrige Vidner vidste, hvor den var blevet af. 30. Jan. 1683 rejste Ejeren af Børglum Kloster, *Christian Reedtz*, der ogsaa var Ejer af *Vejby Kirke*, Tiltale mod Børglumpræsten, fordi han »*trodselig og uden Rettens Middel har*

ladet (*Liget*) hensætte paa Kirkegaarden og derefter indsneget det i Kirkegaarden (∴ begravet det), Gud og Øvrigheden til Fortrydelse og menige Mænd til Forargelse, Kirken og hans Velbaarenhed (∴ Reedtz) som dens Patron til Foragt, Bespottelse og Forhaanelse«. Reedtz beskyldte Præsten for at vide Besked med Dødsfaldet, siden han havde villet forhindre den lovlige Fremgangsmaade med Opkrævelse af Sandemænd (∴ Nævninger) m. v., og han krævede, at Præsten og hans Fæster i Anneksgaarden skulde skaffe Liget tilveje igen. Sagen blev derefter opsat i 6 Uger og forekommer atter i Tingbogen 13. Marts 1683, da der begæredes Dom over Præsten, som nu sigtedes for at have ladet Chr. Sørensen myrde eller for selv at have myrdet ham. Præsten lod sin Søn, *Jens Akselsen Bjørn*, der da var Prokurator og boede i Hjelmsted i Serreslev Sogn, senere Rektor i Sæby, møde i Retten for sig, og da Reedtz' Fuldmægtig, Ridefoged Lave Nielsen ikke havde nogen skriftlig Fuldmagt i denne Sag, der ikke angik Børglum Klosters Gods, men Børglumpræstens Anneksgoods, forlangte Jens Bjørn Sagen afvist, hvilket skete, og saa høres der ikke mere til den.

Bysmeden i Høgsted i Vrejlev Sogn.

Jens Christensen Smed i Høgsted stod 1683 (Dato ikke noteret) paa Børglum Herreds Ting og erkendte, at han havde modtaget en Del Smedeværktøj, som tilhørte afdøde Laurids Christensen Smeds Sønner i Høgsted, hvilket han lovede at tilbagelevere til Mikkelsdag i samme Stand, som han modtog det.

Endvidere lovede han at forholde og skikke sig som det en ærlig Karl vel egner og anstaar og afholde sig fra usømmelig Drik og Fylder, Letfærdighed, Slags-

maal og anden Ulempe af enhver Slags. — I modsat Fald forpligtede han sig til uden videre Proces eller Dom at lade sig fængsle og sende til Bremerholm¹⁾ og der arbejde i Jern 1 til 3 Aar eftersom Forseelsen var til.

En Gavtyv.

Til Børghlum Herreds Ting 27. Nov. 1683 havde *Christen Lauridsen*, Forvalter og Forpagter paa Boller, indstævnet Skræder *Nikolaj Palm*, der sad anholdt paa Boller for Tyveri.

Skræderen, der var født i Halmstad, havde i 5 Uger arbejdet paa *Ellinggaard* hos *Hans Rasmussen*²⁾ og Hustru *Karen Hansdatter*. Karen havde af sin Mands Søster *Sofie*, gift med Forpagter Christen Lauridsen paa Boller, laant en 4 Alen lang Guldkæde til Værdi 72 Rdl. samt nogle Kniplinger og farvede Baand, og da der nu skulde Vogn til Lund Præstegaard i Vrejlev Sogn med Skræderen, tilbagesendte hun Sagerne med Vognen nedlagt i et Skrin, som Kusken fik Nøglen til. Da Vognen kom 2—3 Bøsseskud fra Ellinggaard, bad Skræderen Kusken om at holde, og saa lukkede han sin Kuffert op og fremtog en stor Flaske med 2 Potter Brændevin og 1 Pot Mjød i, hvorpaa de drak af den og senere gentagne Gange, saa Kusken omsider blev »noget rusendes«. Da de var kommet $\frac{1}{2}$ Mil fra Ellinggaard, sagde Skræderen til Kusken: »Jeg har tabt min ene Handske, løb tilbage og se, om I ikke kan finde den,« men da Kusken var kommet et Par Bøsseskud tilbage, raabte Palm, at han alligevel havde Handsken, og saa kørte de videre. De kom derefter til *Dvergetved*,

¹⁾ Slaveriet i Kbh.

²⁾ Søn af Rasmus Jørgensen, Foged paa Eskær og Ejer af Dal i Tolne, og Mette Henriksdatter.

og her holdt de, medens Skræderen trakterede baade sig selv, Kusken og 2 Bønder af Flasken. Saa kørte de til Hans Rasmussens Forældre i *Dal* i Tolne, hvor de begge var inde en kort Tid, og da de var kommet $\frac{1}{2}$ Fjerdingsvej derfra, sagde Skræderen, at han havde tabt sin Kæp, og Kusken maatte saa af Vognen for at finde den, hvilket ogsaa lykkedes. Derefter fortsattes Kørselen til en Gaard *Volstrup* i Hørmested Sogn, hvor Skræderen var inde en Tid, og da de kom noget derfra, sagde han: »Jeg fik kun tyndt Øl at drikke der, tag min Flaske,« men da Kusken fik fat i den, var Skindlappen over den itu, og Indholdet var løbet ud i Vognen. Skræderen sagde saa: »De har stjaalet mit Brændevin, se efter i Skrinet, om de ikke ogsaa har taget det, der var deri.« Kusken tog Skrinet, men kunde ikke aabne det med Nøglen og satte det derfor ned igen, og Skræderen sagde til ham, at saa snart han kom til Byen, skulde han se at faa det lukket op, om nødvendigt af en Smed. Derefter kom de til *Linderum* i Ugilt S., og her sagde Skræderen til Kusken: »Jeg har tabt baade min Kaarde og min Kæp, løb tilbage og søg efter den,« og Kusken gik saa ca. 3 Bøsseskud tilbage. Da de kom til *Linderum By*, sagde Skræderen, at nu vilde han ikke køre længere, skønt de nok kunde have naaet Boller om Aftenen. De gik saa ind i et Hus i Byen, hvor der solgtes Brændevin, og der blev de. Da Kusken tog Skrinet af Vognen, sprang det op af sig selv, og han saa nu, at Guldkæden og Kniplingerne ikke var deri; men Skræderen beroligede ham med, at saa havde Hans Rasmussen vel glemt at lægge det i Skrinet. Kusken mærkede nok, at der var »Uraad« paa Færde, men han turde ikke lade sig mærke med det. Den følgende Morgen kørte de videre, og da de kom til *Horsevad*, vilde Skræderen have væ-

ret derinde, men Kusken vilde ikke holde. Skræderen vilde saa have ham til at køre til *Lindholt*, som ikke laa ved Vejen, og vilde give Kusken Drikkepenge derfor; men heller ikke dette vilde Kusken indlade sig paa. Da de derefter kom til *Karmesholt* i Taars, vilde Skræderen ikke med længere, og han fik sine Sager læsset af, hvorpaa Kusken kørte til *Boller* med det tomme Skrin og videre til *Lund Præstegaard* i Vrejlev Sogn med $\frac{1}{2}$ Tønde Fisk, som han skulde levere der, og derpaa kørte han tilbage til Boller. Da han kom her første Gang og afleverede Skrinet, var Christen Lauridsen og Hustru i Kirke, men nu var de kommet hjem, og da de havde faaet Besked fra Ellinggaard om, at Hans Rasmussens Hustru havde tilbagesendt alt det laante, blev der naturligvis Forfærdelse over det tomme Skrin.

Sofie Rasmusdatters Broder, Student *Henrik Rasmussen*, der da opholdt sig paa Boller, men det følgende Aar blev Forpagter paa Mølgaard i Ugilt¹⁾, og Kusken fra Ellinggaard red saa straks til Karmesholt, hvor de fandt Skræderen liggende paa en Seng. Folkene i Karmesholt fortalte, at Søndag Formiddag var der kommet 2 Personer ind, Kusken fra Ellinggaard og en Mand, der bar Paryk og var lam, og den sidstnævnte havde sat sig for Bordenden og havde bedt om Undskyldning, fordi han saa dristig kom derind, og han bad Husmoderen om at give sig nogen fin Mad, en stegt Kylling eller noget andet godt, og saa skaffede hun Spejlæg, Smør, Brød og Ost, og han spiste med god Appetit, hvorpaa han bad om at faa en fin Seng at ligge paa. Konen redte saa Seng i Vesterstuen, hvor der ingen var, og en Karl hjalp ham af Kjole og Sko,

¹⁾ Gift 1684 med Anne Jensdatter (Chr. Staphensens Aarborg. Kgl. Bibl.).

og derefter laa han ene, til Henrik Rasmussen et Par Timer senere kom. Henrik Rasmussen spurgte Skræderen, om han vidste, hvor Guldkæden og Kniplingerne var, men det sagde han nej til.

Kort efter kom Chr. Lauridsen fra Boller, der havde været i Rugholm, og da han ogsaa spurgte Skræderen om de bortkomne Sager, blev denne vred og uforskammet, og han satte sig til Modværge, da Henrik Rasmussen vilde trække ham ud af Sengen. Christen Lauridsen undersøgte nu Stuen, og nedstukket mellem Sengen og Væggen fandt han Kæden og Kniplingerne. Saa blev Nikolaj Palm ført til Boller og sat i Fængsel der.

Det viste sig nu, at medens han arbejdede paa Ellinggaard, havde han der stjaalet 1. Del af Kingos Sjungekor, 1 Hængelaas og 1 Blækhorn af Horn, hvilke Ting han havde paa sig, men han vilde ikke tilstaa Tyveri, og 27. Novbr. 1683 rejste *Christen Lauridsen* Tiltale mod ham paa Børglum Herreds Ting, hvor han da dømtes til Kagstrygning og til at brændmærkes og hans Hovedlod (o: Ejendele) at være forbrudt til Kongen.

18. Decbr. tiltaltes han paany af Chr. Lauridsen, fordi han, der havde været holdt arresteret paa Boller, var fremkommet med Trusler og Undsigelse mod Chr. Lauridsen den Gang, han paa Retterstedet udstod sin Straf; han havde blandt andet sagt, at skulde han svies (o: brændes med Tyvejærn), skulde han til Gengæld svie det hele Svogerskab (o: Familierne paa Boller og Ellinggaard), saa det skulde svie til Barnet i Vuggen m. v., og han havde udskældt Chr. Lauridsen for Tyv og Bedrager.

Efter at have udstaaet Straffen opholdt Skræderen sig hos Niels Jørgensen i Høgsted i Vrejlev Sogn, hvor

han var 18. Januar, men da Christen Lauridsen 29. Januar begærede Dom over ham, mødte han ikke paa Tinget, og han blev saa i H. t. »Danske Lov« VI, 21, 5 dømt til Bremerholm eller til at være fredløs i H. t. »Danske Lov« I, 24, 15 og til inden 14 Dage at rømme Kongens Riger og Lande eller straffes paa sin Hals.

En stædig »Kumpen«.

1643 var der en *Peder Nielsen*, som før havde boet i Vennebjerg Degnebol, men som i de sidste 4 Aar havde haft Tilhold i Hundeleve i Jelstrup Sogn, og han klagede to Gange til Kongen over, at Lensmanden *Sten Bille* paa Sejlstrup og Herredsfogeden *Jens Erikson* i Bagterp ikke vilde skaffe ham Ret. Lensmanden lod ham saa fængsle paa Sejlstrup Slot og rejste Tiltale mod ham, og 1. Maj blev han ført til *Vennebjerg Herreds Ting* for at udtale sig. Peder Nielsen blev imidlertid tvær, og da han kom paa Tinget, lagde han sig ned og vilde ikke mæle et Ord, men laa fortrydelig og holdt Hænderne for Ører og Mund.

Peder havde bedraget og bestjaalet en blind Mand, hvis Sted han havde faaet overladt af den blinde mod at yde ham Aftægt, men han smed den fattige Stakkel ud, saa han i 12 Aar maatte lade sig føre omkring og betle sit Brød. Peder havde ogsaa truet Folk med at ville skyde dem, og han havde taget et Par Folks eneste Ko fra dem og havde slaaet den ihjel, og ligeledes havde han taget deres 10 Faar og drevet dem ud paa Heden mellem *Vittrup* og *Skøttrup* i Børglum Sogn, saa Folkene først fandt dem 8 Dage senere, og da var Faarene saa forsultet, at de maatte køres hjem, og kort efter døde de 5. Endvidere havde Peder over-skældt godt ærligt Folk, Præster og andre og havde

ikke gaaet til Alters i 4 Aar, og han havde truet med at stikke Ild paa Folks Huse.

8. Maj var *Jørgen Orning*, Lensmand paa Aastrup, indstævnet til Vennebjerg Herreds Ting for at fremvise Herredets Tingbog for 1642, og heri fandtes et Tingsvidne af 8. Aug., ifølge hvilket Peder Nielsen havde ondt Rygte for Tyveri og for at tage Tøjret af Folks Kreaturer samt for at ligge om Natten i Folks Ager og Eng med sine Kreaturer. Han var derfor blevet forvist fra Vennebjerg Sogn, og saa havde han truet med at skyde Folk med en Lommebøsse, som han bar hos sig »ligesom andre Kæltringer« m. v. Bøssen, som han havde med sig paa Tinget i sin Bukselomme, var ladt, og han sagde, at han for 2 Aar siden havde faaet den af Kapellanen i Vraa Daniel Jensen (v. Bergen), som, medens han var Hører ved Latin-skolen i Hjørring, havde taget den fra en Dreng i Skolen. Den blev nu paa Tinget taget fra Peder Nielsen. Hans Klager til Kongen havde ikke, som de skulde, været paategnet af Lensmanden paa Sejlstrup; men den første Klage havde dog i Kancelliet faaet Paa-tegning om, at Lensmanden skulde hjælpe ham tilrette. Paa sit andet Andragende fik han kgl. Missive til Lensmanden om, at han skulde hjælpe ham tilrette, og i den Anledning skrev Lensmanden 12. Jan. 1643 til Kancelliet, at Peder Nielsen var en Forbryder og Landstryger, der ikke søgte Kirke eller Sakrament, men stjal og truede med at skyde Folk, og at han burde fængsles, og 22. Febr. s. A. udgik saa kgl. Missive til Lensmanden om at tage Dom over Peder Nielsen og derefter sende ham velforvaret til Bremerholm. Medens disse Forhandlinger foregik paa Tinget, laa Peder Nielsen fremdeles ned »ledig og løs«, og vilde ikke svare paa noget. 29. Maj kom Sagen atter for, og da

vidnede en Mand fra Gølstrup og en fra Hjermelev, at da de 8. Maj kørte Peder til Tinget, sagde han, at om de saa førte ham til hvert Ting i Landet, vilde han ikke sige et eneste Ord videre, end han tidligere havde sagt. Han vilde heller ikke d. 29. Maj svare i Retten eller fremlægge noget angaaende sine Klager over Lensmanden og Herredsfogeden. Saa vidnede 24 Mænd fra Jerslev, Børglum og Vennebjerg Herreder, der af Retten var udmeldt til at syne og erfare, om Peder Nielsen havde nogen Sygdom eller Skade, saa han ikke kunde tale eller svare. De udtalte, at de ikke kunde se, at han fejlede noget, men han var fortrydelig og vilde derfor ikke svare.

Endelig kom Sagen for Retten 19. Juni, og efter at Peder Nielsen 3 Gange forgæves var blevet opfordret til at sige noget, blev han dømt til Fængsel og Jern paa Bremerholm i sin Livstid, med mindre Kongen vilde benaade ham.

Brændevin.

Natten mellem 3. og 4. Februar 1634 døde *Niels Andersen* i Borgestuen paa *Odden*, hvor han tjente, og 10. Febr. afhjemledes paa *Horns Herreds Ting* Synsvidne af 4. Febr. angaaende hans Lig. Hans Ansigt og hele Krop saa nær som Brystet var sortblaa, og han var meget »reisen« (o: hævet) over Brystet og over Mave og Liv, men han havde ingen Saar, og Synsmændene kunde ikke skønne rettere, end at han havde været sin egen Bane og selv Aarsag i sin Død og havde drukket sig ihjel i *Brændevin*. Da Lensmændene vendte Liget, kom der noget ud af dets Mund ligesom Bærme, der stank ilde.

Som Skyld i sin egen Død — Selvmorder — kunde *Niels Andersen* jo ikke blive begravet i Kirkegaarden,

men var hjemfaldet til Rakkerhulen, og da en saadan Vanære faldt tilbage paa hans Slægt i vid Udstrækning, skete der fra Slægtens Side Henvendelse til Fru *Sofie Brahe* til Odden om at bevilge, at Liget maatte blive begravet i Kirkegaarden, hvilket hun ogsaa tillod »formedelst deres Forbøn«, og 17. Febr. lod hun Tilladelsen bekræfte ved Tingsvidne. Vi ser af dette Tingsvidne, at den afdøde Moster Maren Hansdtr. i Lendum, hans Mosters Datter Kirsten Christensdtr. i Ulsig, hans Farbroders Datter Sidsel Jensdtr. i Nørsgaard i Taars og hendes Søster Anne i Højstrup i Torslev og Søren Christensen i Græsdal i Taars, Foged hos Jomfru Birte Stygge til Boller, paa Niels Andersens Slegfredsøn Christen Nielsen, tjenende paa Boller, hans Vegne, havde selv eller ved deres Ægtemænd staaet inden Tinge og ydmygt fremsat deres Begæring til Fru *Sofie Brahe*.

Hun efterkom den som ovenfor nævnt; men 10. Marts 1634 fik hun Dom paa, at Niels Andersens Efterladenskaber tilfaldt hende, da han jo var Selvmorder.

Om selve Drukkenskabsdramaet oplystes følgende paa Tinget 24. Febr. Niels Pedersen, Skytte paa Odden, vidnede, at 3. Febr. var han saavel som andre af hans Stalbrødre til Barsel hos Jørgen Podemesters i Mygdal, og da de ved 7-Tiden om Aftenen kom hjem til Odden, vilde han snart efter gaa i Seng, men gik først ind i Laurids Bertelsens Kammer for at tale med ham. Da han kom derind, havde Laurids og Niels Andersen Brændevin i en Tinflaske, som Niels Andersen havde bedt om, fordi han havde ondt i Brystet, og han drak et lille Glas deraf. Derefter drak Skytten den lille Rest sammen med de andre, hvorpaa de alle tre gik ind i Borgestuen, og da forlangte Niels Andersen noget Øl i Svendestobbet (Svendebægeret), som

Laurids Bertelsen straks hentede, og de drak hinanden til en Gang eller to. Niels Andersen sad udenfor Svendebordet med Ansigtet mod Bordet, ved hvilket de to andre ogsaa sad. Saa syntes det dem, at Niels Andersen var ved at falde ned af Bænken, og Niels Skytte greb ham i Faldet og lagde ham ned paa Gulvet med et Hynde under Hovedet, hvorefter Niels Andersen faldt i Søvn. Oluf Pedersen, Tærsker paa Odden, vidnede, at da de 3 Karle kom i Borgerstuen, laa han og sov paa Bænken, og da Laurs Bertelsen kom med Øllet, sagde Oluf til ham, at nu skulde de i Seng. Saa spurgte Niels Andersen om, hvem det var, der talte, og Oluf sagde dertil, at det var ham, og at han troede, Niels Andersen var gaaet i Seng. Da Oluf derefter vilde gaa, bad Niels Andersen ham om at blive hos sig, hvilket han ogsaa gjorde, og derefter kom Laurs Bertelsen ind igen, og han og Niels Andersen drak hinanden til en Gang. Derpaa faldt Niels Andersen i Søvn ved Bordet og gled ned af Bænken, og de lagde ham saa paa Gulvet med et Hynde under Hovedet. Da Oluf Pedersen noget senere vilde se til Niels Andersen, var han død.

Et Bryllupsgilde og Brudeudstyr hos Bønder.

Da *Jens Sørensen i Sindallund*, Søn af Herredsfoged Søren Jensen i Tolne, ægtede *Maren Jensdtr.*, død 1647, Datter af Jens Hansen og Maren Sørensdtr. i Sønderkov og Stifdatter af Anders Andersen i Sønderkov, bekostede Anders Andersen baade Fæstensøl og Bryllup. Da Maren Jensdtr. ikke efterlod sig Børn, arvedes hun af sin Moder og Søskenne, og i den Anledning toges der 6. Sept. 1647 Tingsvidne ved *Horns Herreds Ting* om Udgifterne ved hendes Trolovelse og Bryllup.

Til *Fæstensøllet* medgik 3½ Td. Øl à 3 Sldr., Brød af 1 Td. Rug, 1 Kande Brændevin 1 Sldr. og andet, som blev brugt i Køkkenet, 4 Sldr.

Til *Brylluppet* medgik 13 Tdr. Øl, Brød af 4 Tdr. Rug, 3 Kander Brændevin, 1½ Kande fransk Brændevin købt i Aalborg, Urter til Maden for 7 Mk., 1 fed Kvie, 1 Skp. Hvedemel, 10 Fade Gammelmad (o: salt Kød), 1 Fjerding Smør, 1 Væder, 1 Faar, 2 Mk., 6 Lam à 1 Mk., 2 fede Gæs à 1 Mk., 1 Vorde (o: 10 Stk.) Stokfisk, 1 Td. Kuller, 6 Mk., 30 Høns à 4 Skill., forskelligt for 3 Sldr., 1 Svin, Kokkens Løn 1 Rdlr., ialt 104 Sldr. 2 Mk. I Arv efter sin Fader havde Maren Jensdtr. endvidere i Brudeudstyr faaet: 4 gamle Vædere, 7 gamle Faar, 5 Lam, 1 Par nye hørgarns Lagener, 2 Par nye Puder med Kniplinger, 1 ny Drejelsdug 10 Alen lang, 1 nyt Drejels-Sengeklæde 8 Alen, 1 jernbundet Skrin, 1 Strygejern, 2 Læs grøn Hør, 16 Marker grønt Uldgarn, 18 Marker bleget Lærredsgarn af Hør, ½ Pund Lødeuld, 1 engelsk Trøje, 1 Snørliv af »Buren Kafft« med Sølvringe, 1 Bommesi-Snørliv, 1 sort Fløjelslue, 1 sort Lue, 1 Lue af Silketaft, 1 sort engelsk Skyg (o: Hat), 1 sort Kjole, 1 grønt Vadmels-skørt, 1 Par Sko, 2 strikkede Strømper, 1 Krave, som Jens Sørensen fik til Brudekrave, og hans Brudeskjorte. Endvidere en Del Hynder, Halsklæder, Linklæder m. v. Brudeskænken, som deres Venner gav, var 36½ Daler og en Sølvske til 9 Mark.

En Sindssyg.

8 Mænd vidnede 10. Marts 1653 paa Jerslev Herreds Ting, at deres fattige Nabo og Grande *Jens Pedersen i Holt* i Serreslev Sogn havde levet i Tømmerby i lang-sommelig Tid, og for 26—27 Aar siden blev han an-

grebet af Afsindighed, saa han sin ganske Vidskab og Forstand var frataget 7 eller 8 Gange, som undertiden varede over $\frac{1}{2}$ Aar ad Gangen, og for kort Tid siden blev han igen deraf saa hastigt angrebet, at hans fattige Hustru og Venner maatte nødes til at *binde ham og anholde ham i Baand og Jern en hel Vinter ved Støtter og Stolper uden Ild og Varme*, saa han maatte afstaa Hus og Hjem, og hans ganske Formue, Øg og Fæmon blev derved adspredt og forødt, eftersom han var ved god Avl og Evne, og han var nu med sin fattige Hustru og mange umyndige Børn geraadet i stor Armod og havde ikke andet at leve af end at søge Godtfolk om Hjælp i Guds Navn.

Tinget i Horns Herred.

8. Jan. 1655 tog *Peder Christensen Munk* fra *Nørre Kjul* Tingsvidne om, at han 6. Novb. 1654 stod paa Horns Herredsting fra første Lovdagstid (antagelig aabnedes Tinget om Vinteren Kl. 9, om Sommeren noget før) og til Aften, men Herredsfogeden og Herredsmændene kom ikke og holdt Ting indenfor Stokkene (∴ Planker, som i en aflang Firkant lagdes om Tingpladsen). Samme Dag tilbød *Peder Munk* 6 Rdl. paa Tingstokken, som han ved Landstinget var dømt til at bøde for ulovlig Jagt.

Ridefogeden til Odden, *Ejler Ejlersen Holm*, spurgte *Peder Munk*, om han ikke vidste, at Tinget nævnte Dag blev holdt i *Bindsløv Vaabenhus*, da Tinget ligger straks udenfor Kirkegaardsdiget, og om der havde været saadan Trængsel i Vaabenhuset den Dag, at han og enhver, som havde noget at forrette, ikke kunde faa Lyd og Ret, »hvilket jeg mener, han ikke med en god Samvittighed kan benægte eller sige«.

Dette Spørgsmaal vilde Peder Munk ikke svare paa, før han blev stævnet til Spørgsmaal at besvare.

En Smædevise.

Julius de Fey hed en fransk Adelsmand, som 1635 forpagtede *Baggesvogn* paa 3 Aar af Falk Gøye til Bratskov. Han var gift med *Inger Ebbesdatter Galt*, Datter af Ebbe Andersen Galt til Birkelse, som paa Grund af sit Ægteskab med en ufri Kvinde, antagelig en Kjærulf fra Ø. Aslund (hvor Ebbe Galt boede 1599), 1589 maatte afstaa sin fædrene Gaard Birkelse til Niels Kaas, og 1604 boede Ebbe Galt i Aalborg, senere i Lübeck. Inger Galts Broder, *Peder Galt* synes at have været Medforpagter af *Baggesvogn*, i hvert Fald betalte han en Del af Forpagtningsafgiften, men de Fey synes ikke at have kunnet begaa sig som Forpagter, og 1637—39 levede han og hans Frue i Aalborg¹⁾, men deres videre Skæbne kendes ikke.

Til Horns Herreds Ting 1. Juni 1635 havde Delefogeden til *Baggesvogn Jakob Olufsen* i Brasholt indstævnet *Anders Laursen* i Aagaard i Bindslev, hvem han for Retten tilspurgte, om han havde *digtet og kvædet en Vise* om de Godtfolk, som nu havde forpagtet *Baggesvogn*, ved Navn *Julius de Fey*, Fru *Inger Galt*, hendes Fader *Ebbe Andersen* og hendes Broder *Peder Galt*. Anders Laursen svarede, at det burde bevises med hans Haandskrift, at han havde digtet Visen, hvorimod Jakob Olufsen krævede, at han skulde aflægge Ed paa, at han ikke havde digtet og kvædet Visen. 6. Juli 1635 lod Anders Laursen ved Tinget læse et Skudsmaalsvidne af Bindslev og Uggerby Kirker, og han fik ved Tinget Skudsmaalsvidne af 24

¹⁾ Personalh. Tidsskr. 1. I. 240.

Dannemænd og menige Herredsmænd, der udtalte, at han baade i sin Ungdom og siden han blev gift havde skikket sig som en ærlig Dannemand vel egner og anstaar. 13. Juli gentog Jakob Olufsen sit Spørgsmaal til ham, men Anders Laursen mødte ikke i Retten, og Dommeren afsagde den Kendelse i H. t. Forordn. af 1. Marts 1635, at det ikke kunde paalægges den anklagede at rense sig ved Ed, men Sagvolderen burde tilvejebringe Bevis eller Sandsynlighedsbevis.

En Kvindes Flugt.

Ridefogeden til Aalborghus for Horns Herreds Vedkommende, *Feder Hansen Høyer*, Tolder i Skagen, rejste 5. Sept. 1659 paa Horns Herreds Ting Tiltale mod *Jens Christensen i Kared*, fordi han havde »bortpraktiseret« *Anne Pedersdtr.* med hendes ca. toaarige Barn *Peder*, som Raadmand *Jørgen Laursen* i Skagen 16. Maj var udlagt som Fader til, hvorfor der var rejst Tiltale mod ham, men han havde nu søgt at skaffe Pigen af Vejen for at undgaa, at hun vidnede mod ham. Anklageren udtalte, at Jens Christensen muligt havde skilt hende og hendes Barn ved Livet. 4. Juli var der paa Herredstinget ført Vidne om, at *Jens Pedersen i Risager* 2. Pinsedag om Morgenens havde taget sin Søster *Anne Pedersdtr.* og hendes Barn *Peder* hos *Johanne Madsdtr.* i Højen og ført dem til Jens Christensen i Kared i Skagens Landsogn tilligemed nogle Sengeklæder og 2 Skpr. Byg, og han afleverede dem til Jens Christensen sønden for hans Gaard ved en Klitbakke. 1. Juni kom Jens Pedersen igen til Kared med 2 Mænd og spurgte Jens Christensen om, hvor han havde gjort af Pigen, og han svarede, at han vidste ikke, hvor hun var; men derefter lovede han dog

at bringe hende tilveje igen i Løbet af nogle Dage, og herfor betalte Jens Pedersen ham 1 Rdl. Tiltalte Jens Christensen forklarede, at Jens Pedersen i Risager var kommet til ham og havde sagt: »Her har jeg et Kvindfolk, jeg vil unde dig,« hvortil Jens Christensen sagde: »Hvad er det for en?«, og Jens Pedersen svarede: »Det er min Søster.« Jens Christensen sagde saa: »Hvad Døden og Djævelen skal jeg med hende? Kør Djævelen i Vold med den Hore.« Og saa kørte Jens Pedersen fra Husene med hende, men ved Klitbakken afleverede han dog Pigen til Jens Christensen, som af Christen Skræder i Skagen var bestilt til at føre hende bort, antagelig paa Raadmand Jørgen Laursens Bekostning. Ved Retten blev Jens Christensen nu dømt til at bringe Pigen og Barnet tilveje igen. 31. Okt. kom Sagen paany for Retten. *Hans Mikkelsen i Fladstrand* vidnede skriftligt, at Anne Pedersdtr. og Barnet kom til ham paa Stranden, da han vilde sejle til Hirsholmen, og Anne bad om at komme med, men han sagde ikke, om hun kom med. *Christen Nielsen i Tøttenborg* i Flade Sogn vidnede, at om Aftenen 2. Pinsedag kom Anne Pedersdtr. med sit Barn til ham og bad om Husly, og da han udspurgte hende, fortalte hun, at hun kom fra Højen og ikke turde være i Skagen, fordi hun var blevet overtalt til at skyldte Raadmand Jørgen Laursen for sin Barnefader og nu var bange for ham og hans Sønner. 7. Novb. forekommer Sagen atter. Jens Christensen i Kared kunde paa Grund af Sygdom ikke møde i Retten, men Ridefogeden til Odden (hvortil han var Fæster) *Ejler Ejlersen Holm* fremlagde et skriftligt Indlæg, i hvilket bl. a. siges, at efter Beretning var Anne Pedersdtr. nu rejst til Drammen i Norge, og han hævdede, at Jens Christensen ikke havde Pligt til at bringe hende

tilstede, da hun ikke var et uærligt Kvindfolk eller en Forbryder, og det var ikke forbudt at huse eller hæle hende, men Feder Høyer havde skrækket Jens Christensen til at love at bringe hende tilveje, medens »den fattige, taabelige og simple Mand« kun havde ment, at han for at gøre Høyer en Tjeneste vilde prøve paa at finde Pigen. Endelig kom Sagen for Retten 21. Novb., da Jens Christensen i Kared indrømmede, at han efter Forlangende af Christen Skræder i Skagen havde ført Pigen til Tøttenborg, og formodentlig er Sagens videre Behandling saa overgaaet til Bytinget i Skagen, men Tingbogen for 1660 mangler.

En kvindelig Tyv.

Niels Hansen, Foged paa Odden, rejste 17. Juni 1639 paa Horns Herreds Ting Tiltale mod *Inger Jensdtr.*, f. i Tornby, »for hendes Sandhed at bekende«. Hun tilstod, at hun en Nat for en Maaned siden havde stjaalet et Lagen og et Damaskes-Haandklæde 7 Alen langt 3 Kvarter bredt i Bleghaven paa Odden, og Tøjet havde hun skaaret i Stykker til Halsklude, Linhatte m. v. og solgt eller givet en Del deraf bort. Hun havde faaet et Barn med Kusken Jens Christensen paa Odden, og nu stod hun her paa Tinget med Barnet og et Stykke af Tøjet og vedgik sin Brøde.

1. Juli 1639 stod Pigen atter i Retten, og der skulde da afsiges Dom. »Menige Herredsmænd saa vel som det meste af hendes Slægt og Venner« havde da ydmygeligen ladet bede for hende, »og efterdi hun var et ungt Folk, ungefær 24 Aar, og tilmed havde et spædt Barn, havde den gode Fru *Sofie Brahe* til Odden be-naadet hende i saa Maade og (vilde) ikke stræbe efter hendes Liv og Blod formedelst det diende Barn,

med saa Skel, at hun lover her for Retten under hængt Straf (∴ Hængning) og Halses Fortabelse ikke at lade sig befinde udi dette Land norden Aalborg-fjord 6 Dage efter Søndag førstkommende og ej siden efter der sig befinde nogensteds her udi Landet (∴ Vendsyssel) under forskrevne Straf og Pine og hendes Halses Fortabelse, saa og samme Sag at stande hende aaben, hvilket hun her for Retten i Dag haver lovet og tilforpligtet sig ved samme forskrevne Straf ved sin Sjæls højeste Ed«.

Og saa drog hun vel med sit lille Barn ud i de hjemløses store Skare, der hvirvledes om som Blade i Høst.

Hestetyveri.

Rasmus Nielsen i Nejst i Hørmested Sogn rejste 4. Aug. 1673 paa Vennebjerg Herreds Ting Tiltale mod *Thomas Eriksen*, født i Rønnebjerg i Vrejlev Sogn for at have stjaalet en Hoppe fra ham. Thomas Eriksen, der sad fængslet paa Høgholt, bekendte, at for 5 Uger siden kom han fra Drikkelag i Fielsted, og da han beskænket gik derfra, søgte han til Nejst, hvor han tidligere havde tjent *Laurs Hansen Mørk*¹⁾, og han tog da en Hest, som stod paa Marken, og red til Øster Hjermelev, hvor han fik den skoet paa Forbenene af Smed Chr. Frandsen. Derefter red han til Aggersund Færgested og videre til Viborg og Kolding, men her kunde han ikke faa Hesten gennem Toldstedet, hvorfor han red til Strøm Færgested og kom over til Fyn, hvor han i Assens solgte Hesten til Podemester Thomas Carlsen for 18 Sldr. Derefter drog han hjem

¹⁾ Søn af Herredsfoged Hans Laursen Mørk i Børglum Herred af den store Slægt Mørk fra Saltum. Lars Mørk boede 1676 i Agdrup i Taars. Var gift med Dorte Mortensdatter Bloch, Enke efter Villads Olufsen i Nejst.

til sin Husbond i Kjelstrup $\frac{1}{2}$ Mil syd for Haderslev, og nogle Dage efter kom Rasmus Nielsens Broder Peder Nielsen dertil sammen med 2 af Kongens Vadridere¹⁾, og for dem bekendte han, at han havde solgt Hoppen til Assensmanden, som i Kolding tilbagelevere den til Peder Nielsen, og denne førte saa Hestetyven med sig tilbage til Høgholt. I Haderslev var Thomas Eriksen blevet genkendt af en *Doktor Mikkel Hund*, som havde rejst med ham over Færgestedet til Fyn, og han havde givet Peder Nielsen Oplysning om, at han kunde finde Hesten paa Fyn, hvor Thomas Eriksen først havde fortalt, at han havde købt den af en Mand i Holt i Serreslev Sogn, men senere havde sagt, at han havde taget den paa Nejst Mark, hvor der gik nogle Øg, som Hyrderne sagde var Laurs Hansen Mørks, og at Laurs Mørk havde faaet Hoppen til Arv i Hobro.²⁾ Da han havde Penge tilgode hos Laurs Mørk, som han ikke kunde faa, havde han taget Hesten i Stedet.

Efter Anholdelsen fik Thomas Eriksen Bistand af sin Fader Erik Christensen i Høgsted, der stævnedes Peder Nielsen for Landstinget, fordi han havde sigtet hans Søn for Hestetyveri og pinligere havde tvunget ham til at tilstaa det og havde ført ham i Fængsel paa Høgholt, hvor den bestjaalne Rasmus Nielsen havde trakteret ham med Hug og Slag og ligeledes havde tvunget ham til at tilstaa alt, hvad de fandt paa at paasige ham, og de havde ogsaa frataget ham 34 Rdl. og alt hans Gods. Thomas Eriksen sagde i Retten paa Vennebjerg Herreds Ting, at hvis hans Slægtninge tidligere havde været saa gode mod ham og efter deres

1) Grænsevogtere.

2) Skifte efter Borgmester Søren Blochs Datter Anne og hendes Mand, Borgmester Matias Hack, 1671.

Løfte var kommet ned (til Høgholt) til ham, saa var han vel kommet løs af Fængslet, og han bad om, at han, eftersom Tyveriet var begaaet i Drukkenskab og i den Tro, at Hesten var Laurs Mørks, maatte blive benaadet af Rasmus Nielsen i saa Maade, at han maatte *blive henrettet med et Sværd* og ikke lide den efter Datidens Mening saa foragtelige Død i Galgen. Rasmus Nielsen samtykkede i, at Sagen blev opsat i 8 Dage, hvis nogen af Tyvens Slægt og Venner vilde love at betale Mestermanden og andre Sagsomkostninger, men det var der ingen, der vilde. Efter at Thomas Eriksen saa havde takket de Folk, der havde grebet ham, og havde sagt, at de var ham gode nok, og hvis hans egne Slægtninge havde været ham nær saa gode, var han nok kommet løs, afsagde Herredsfogeden med 8 tiltagne Doms mænd Dom, hvorved Stymperen dømmes til »Galge og Gren«, og saa kunde den tilstedeværende Mestermand tage fat paa Dommens Fuldbyrkelse.

»Aaraadspenge«.

1643 blev der drukket »Videøl« i Dvergetved i Tolne Sogn; det var Øl, som Granderne i Aarets Løb havde betalt eller skulde betale for Overtrædelse af Grandelovens (Bylovens) Bestemmelser, og der synes ved denne Lejlighed at have været samlet en Mængde Mennesker af begge Køn. Uheldigvis blev *Christen Christensen* i Kraghede slaaet ihjel ved dette Drikkelag, og de tilstedeværende, der ikke havde hindret Drabet, som forøvrigt ikke omtales i Horns Herreds Tingbog 1643, maatte saa indgaa paa at betale »Aaraadspenge« (Aaraad = Delagtighed i Drabet) til Husbonden Jørgen Orning til Skaarupgaard, Lensmand paa Aastrup. En Del af disse Bøder blev ikke erlagt,

og 29. Januar 1655 krævede Jørgen Ornings Enke, Fru Libet Rodsteen paa Sortkær, paa Horns Herreds Ting Restancerne. Af disse ser vi, at det var betydelige Bøder, de paagældende skulde betale: Christen Jensen i Dvergetved og Hustru kræves for 3 færdige Øksne = 27 Kurantdaler, Lars Jensen og hans Broder for 9 Kurantdaler, Aksel Laursen og Hustru for 24 Daler, Niels Sørensen Soldat og Hustru for 4 Vædere, Øster Christen og Sønner for 24 Kurantdaler, Lars Svendsen 10 Daler og 1 Væder, Anders Pedersen 18 Kurantdaler og 2 færdige Øksne, Anders Terkelsen Bødker 3 Vædere, Mikkel 2 Vædere, Poul Christensen 6 Slettedlr., 3 Vædere, Søren Mortensen 10 Daler, 1 Væder, Peder Mikkelsen 1 Par færdige Øksne, Maties Pedersen og Hustru 10 Daler, 1 Væder, salig Olufs Enke i Dvergetved 16 Daler, 1 gammel Væder, Christen Jensens Hustru 10 Daler, 1 Væder, Jens Danielsen 3 Vædere, 2 Gæs, og endvidere stilledes Krav til endnu en halv Snes af Deltagerne i Gildet.

Giftmord.

Christen Steffensen i Lendum lod ved *Vennebjerg Herreds Ting* 18. Nov. 1650 læse et Tingsvidne af Sæby Byting 2. Okt. 1650, i Følge hvilket Peder Christensen i »Stoben« i Lendum Sogn, Jens Jensen værende »til Væring« (∴ opholdende sig) i »Stoben«, Johanne Poulsdtr. og Maren Nielsdtr. vidnede. Først vidnede de to Mænd, at *Laurs Laursens Hustru Anne Christensdtr.* i »Stoben« tit og ofte havde gaaet til dem hver især og havde budt dem en engelsk Klædning, om de vilde gaa op til »Stoben« og kaste nogen forgiftet Mad, som hun havde tillavet, for hendes Mand Laurs Laursen, og i den tredje Uge før sidste

Mikkelsdag sneg Anne Christensdtr. sig ind i Laurs Laursens Hus, og da saa de, at hun kastede nogen Gift i noget Mælk, som der var rørt Mel paa, og straks tog Laurs Laursen baade Mælken og Melet, som var paarørt, og kastede det for et Svin og en Kat, som aad det. Derefter løb Dyrene lidt omkring, men døde straks efter. Johanne Poulsdtr. vidnede, at for 14 Dage siden sagde Anne Christensdtr. til hende, at hun vilde lave »en Brøge« (Brød med usaltet Smør paa) og give hende og komme nogen Forgift i den ene Ende af den til sin Mand Laurs Laursen; saa skulde Johanne tage Brøgen og bide af den ene Ende, som der ikke var Gift i, og saa give Laurs den anden Ende at spise, saa kunde hun allerbedst og med Lempe komme fra det, at det ikke skulde komme hende ved. Maren Nielsdtr. vidnede, at for 3 Uger siden bød Anne Christensdtr. hende et ret godt Trøjeklæde for at gaa op til Laurs Laursen i »Stoben« og kaste nogen Forgift, som hun vilde give hende, i nogen Mad for ham, og da Maren svarede, at det vilde hun ikke for nogen Del gøre, truede Anne hende. Sagen forekommer ikke oftere i Horns H. Tgb., men det synes jo, at Anne ikke har samlevet med sin Mand.

Drab.

21. Aug. 1637 blev Liget af Tjenestekarlen *Christen Poulsen* fra Skerpinghede (nu Skørbækshede) i Tolne Sogn fundet i Tyvkær indenfor et gammelt Dige, som var Skel mellem Skerpinghede Mark og Tolne Mark, og der blev optaget Syn over Liget af 8 Mænd, som saa, at det havde et Hul oven i Hovedet, af hvilket Hjernen stod op, og Saaret syntes dem at være tilføjet med en Økse. Endvidere havde det et Hug i

venstre Side af Hovedet og et Tværhug derover; hans venstre Finger havde en Rift, og Hatten var gennemhugget (*Horns H. Tgb.* 29. Aug. 1637). Paa Tinget 4. Sept. tilstod Christen Christensen fra Skerpinghede, at Søndag 21. Aug. gik han fra sin Faders Gaard for at gaa i Kirke, og han kom da i Følge med deres Tjenestekarl Christen Poulsen, og de kom saa i Skænderi om noget Mellemværende, og da de kom ned paa Stien i Tyvkær, slog Chr. Christensen ham 3 Gange med en »Jerntyv« (som han altsaa medførte paa Kirkegangen), og Chr. Poulsen blev liggende død paa Stedet. Chr. Christensen blev derefter fængslet paa Eskær, men hans Fader og Brødre og øvrige Slægtninge, der hørte til Egnens mest fremragende Bønder (Brødrene Christen og Peder Jensen Paal i Egaas og Thomas Jensen Paal i Kaveltved, Herredsfoged Søren Jensen i Tolnegaard m. fl.) tilbød »Bod og Bedring, Guld og Penge, for at Christens Liv efter Dommen maatte løses for Guds og Godtfolks Bøns Skyld«. 25. Sept. dømte den fungerende Herredsfoged Ove Sørensen i Tolne samt 12 Meddomsmænd Drabsmanden til at bøde Liv for Liv og straffes paa Halsen med Sværdet, og samme Dag *lyste Herredsfogeden Kongens Fred over Mester Niels Skarpretter*, som stod paa Tinget; ingen maatte røre ham her i Dag udi hans Embede med at afhugge Chr. Christensen.

Trolldom.

Jens Johansen i Skreborg i Hørmested Sogn havde 16. Juni 1645 indstævnet Peder Jensen og hans Hustru Maren Christensdtr. i Skreborg for *Horns Herreds Ting*, hvor Anne Nielsdtr. i Skreborg vidnede, at noget før Kyndelmissedag gik hun op til Peder Jen-

sen for at laane Ild, og da sagde Peder Jensen, at han ikke vilde laane hende Ild, fordi Jens Johansen vilde bruge *Trolldom* med den. To Vidner erklærede, at Maren Christensdr. i Skreborg havde sagt til dem, at Jens Johansen kunde nogle Trolldomsord, noget Skarn, og havde Ord derfor.

Halsjern.

Herredsfoged *Søren Jensen i Tolnegaard* lod 6. Juni 1631 paa *Horns Herreds Ting* læse kgl. Ordre til, at der straks skal opsættes *Halsjern* paa alle Kirkegaarde saa nær til Muren, at Delinkventerne kan høre Prædikenen, og i Halsjernet skal sættes alle, der forsømmer Kirken og Gudstjenesten uden lovligt Forfald eller drikker under Prædikenen, eller hvem som bruger Banden og Sværgeu noget Steds, som er Guds Fortørnelse eller Foragtelse og anden ond Forargelse. Halsjernet skulde bekostes af Kirkerne.

(Nogen saadan kgl. Ordre findes ikke i Kancelliets Brevbøger 1631 eller i H. F. Rørdams »Danske Kirkelove«; Ordrens Datum er ikke anført, men Herredsfogeden maa have faaet Brevet fra Lensmanden paa Aalborghus.)

»Helspotter«.

(Pestpletter.)

10. Sept. 1637 skulde *Lars Jensens* Hustru Gertrud Christensdr. fra Jerup begraves paa Elling Kirkegaard, men da det var rygtedes, at hun havde lidt Overlast af sin Mand, krævede Husbonden, *Sten Rodsteen* til Lerbæk, at der skulde tages Syn over Liget forinden Jordfæstelsen. Kisten blev saa aabnet, og Lars Olufsen i Nielstrup vidnede 25. Sept. paa *Horns*

Herreds Ting, at der stod mange Folk om hendes Kiste paa Kirkegaarden, og da Klædet blev kastet af hendes Øjne, fulgte der Blod med, som kom ud af Næse og Mund. Hendes Mand stod ogsaa ved Kisten, og han bekendte nu, at han havde givet sin Hustru et Slag med et Svøbeskaft, og til Sten Rodsteen, der var nærværende, sagde han, at der var »Helspotter« paa hende. Et andet Vidne hørte, at Lars Jensen sagde, at hun var fuld af »Helspotter«, saa de skulde forvare sig, naar de aabnede Kisten. Da Synsmændene saa besigtigede Liget, saa de, at venstre Side af hendes Hals var blaa og blodig, Brystet var blaat, og nedenfor Brystet var der ogsaa 2 blaa Steder; hendes højre Ben var blaat 2 Steder, det venstre Ben var ligeledes blaat, og Næse og Mund var blodige, »og Blod gik deraf«.

Præsten i Elling, Hr. *Oluf Madsen*, vidnede, at han havde været hos Gertrud 4. Sept., og da sagde hun intet andet end »ja«, til hvad han spurgte om; hendes Hals syntes stiv, saa hun kunde ikke dreje Hovedet, og hun var rød og opsvulmet i Ansigtet. Lars Jensen tilstod for Præsten, at han havde givet Hustruen 3 Slag med et Svøbeskaft.

I Retten vidnede en Kvinde, at Lars Jensen havde sagt, at han havde slaaet Konen med en Rivefuld Høude paa Marken. To Dage, før hun døde, havde Gertrud sagt til Vidnet: »Gud bedre mig, nu skulde jeg være ved min Gavn, men nu har min Mand skilt mig ved mine gode Dage,« og til et andet Vidne havde hun sagt, at Manden havde sønderslaaet hendes Arme og Laar.

En Mængde andre Mænd og Kvinder vidnede i Sagen, bl. a. Lars Jensens Svoger Chr. Christensen i Jerup, der havde set Søsterens Lig den Dag, hun var

død, og da havde Liget nogle »Spotter« (o: Pletter) paa Brystet, men om det var »Helspotter«, vidste han ikke. Hun havde ogsaa blaa Streger tværs over højre Laar. Vidnet havde sagt til Lars, at han skulde gaa ind til Hustruens Forældre og bede dem om Forladelse, men det vilde han ikke. Det oplystes yderligere, at Lars paa Kirkegaarden havde sagt, at der var »Helspotter« paa hende, saa »hun skal næppelig gaa ene af Gaarde«.¹⁾ Gertrud laa til Sengs i 8 Dage, inden hun døde.

For Retten bekendte Lars Jensen 9. Okt., at han havde været i Husbondens Tjeneste, og da han kom hjem, stod hans Hø og Korn ude. Han og Hustruen vilde saa køre Hø hjem, men da de kom i Marken, og han hverken havde Rive eller »Jerntyv« (o: Fork) med sig, blev Konen arrig, og det Hø, han smed op fra den ene Side, kastede hun ned ved den anden, og hun »sled omkring sig og for i Galenskab, løb af Læsset og gik hjem«, — og saa havde han pryglet hende med et Svøbeskaft. Der blev derefter opkrævet Sandemands-Nævninger til 11. Okt. ved Viborg Lands-ting at sværge angaaende Gertrud Christensdtr.s Bane, og her blev Lars Jensen svoret fra sin Fred. 23. Okt. gjorde *Sten Rodsteen* paa Horns Herreds Ting Krav paa, at han dømtes til at miste sin Hals, hvorpaa Herredsfogeden og 12 tiltagne Doms mænd dømte ham til »at rettes ved et Sværd«.

Altergang i Bindslev.

30. Maj 1636 tog Sognepræsten Hr. *Mads Mogensen* i *Tversted* Tingsvidne af Horns Herreds Ting om, at han Søndag 15. Maj paa Bindslev Kirkegaard havde

¹⁾ o: at flere fra Stedet skulde dø.

spurgt *Inger Christiansdatter* i Bjerregaard om, hvorfor hun holdt sig saa længe fra Sakramentet og ikke kom til ham, da han sendte Bud til hende, samt om hvorfor hun gik op til Hr. *Mourids* (∴ Kapellanen Mourids Laursen Tversted i Bindslev) d. 15. Maj og »udførmede« (∴ udskældte) ham for Alteret efter Prædikenen og Gudstjenesten. Inger svarede, at hun ikke kunde gaa til Sakramentet, *fordi hun gik i Had til Mikkel Pedersen* i Bjerregaard, og hun kom ikke til Hr. Mads, fordi hun var hos sin Moder, der var syg. Vidnerne sagde, at hun til Kapellanen Hr. Mourids havde sagt: »I haver sagt, jeg skal tage Skrifte; nu er jeg kommen og vil have Skrifte.« Samme 30. Maj blev Inger forligt med Mikkel Pedersen om al deres hittidige Uenighed, og den, der først brød Forliget, forpligtede sig til at staa aabenbart Skrifte. Overfor Hr. Mads forpligtede Inger sig til med det første at komme til sin Sognekirke, naar der var Skriftemaal, for at annamme Absolution (Syndsforladelse) som en anden Dannekvinde og at annamme Sakramentet, og hun lovede ikke oftere at fornærme Hr. Mads eller Hr. Mourids.

Baareprøver.

I.

Den 23. og 30. April samt 7. og 14. Maj 1583 forhandlede ved Børglum Herreds Ting følgende Sag:¹⁾ Christen Skriver i Bistrup tog Tingsvidne. Anders Mortensen i Rakkeby vidnede, at han var inde hos *Poul Jensens i Rakkeby* Søndag d. 14. April, og da var Oluf Nielsen, Niels Andersen, Laurs i Præstegaarden og Niels Mørk derinde og sad og drak. Saa sagde Niels Andersen: »Nu vil vi drikke Søren's Skaal i

¹⁾ Jfr. »Danske Studier« 1932. S. 183.

Korsgaard, han ligger svar syg, om han kunde have det noget godt,« og han begærede af Niels Mørk, at han vilde »kvæde hannem en Erind¹⁾ af en Vise«. Saa stod Niels Mørk op og kvad, og Oluf Nielsen stod op og kvad med hannem. Da sagde Niels Andersen til Oluf: »Du maatte vel have tiet kvar og ikke gjort ham Ulyd i hans Vise,« hvortil Oluf sagde: »Jeg haver ingen Ulyd gjort den, du haver bedet kvæde,« men Niels Andersen tog atter til Orde og sagde: »Du skal vide, at jeg skal fortryde,²⁾ at du gør mig Ulyd paa den Dannemands Skaal,« og hertil svarede Oluf: »Der-som jeg havde vidst, at nogen havde ondt deraf, da skulde jeg ikke have kvædet herinde i Aften,« og saa sagde de nogle Ord tilhobe (o: skændtes), hvorpaa Jens Poulsen — formodentlig Værtens Søn — tog Ordet og sagde: »Vi drikker fluks, vi vil lægge vore Knive fra os.« Niels Andersen stod derpaa op og gik frem, og Oluf vilde gaa efter ham, men Anders Mortensen bad ham om at blive siddende og sagde endvidere, at han og Jens Poulsen vilde tale dem imellem, saa de ikke skulde komme i Klammeri. Senere kom Oluf Nielsen og Niels Andersen dog i Haarene paa hinanden, men de fik ingen Overlast, og den følgende Tirsdag pløjede Niels Andersen sammen med sin Fader Anders Nielsen i Baadsgaard i Rakkeby, men kort derefter blev Niels Andersen syg og døde i sit Hjem af Blodstyrting.

Den afdødes Fader rejste derefter Tiltale mod Jens Poulsen og Oluf Nielsen for Manddrab.

7. Maj vidnede 8 Mænd, at de var tilstede paa Rakkeby Kirkegaard den Søndag, Niels Andersens Lig blev begravet, og da tilbød Christen Skriver og begæ-

¹⁾ Et Vers.

²⁾ o: blive fortrydelig over.

rede, at Ligkisten maatte optages og tilbød, at hans Husbonds Tjenere (∴ Fæstere eller deres Tyende) maatte gaa til Liget og formedelst Bøn og Knæfald lægge deres Hænder paa Liget, at Gud allermægtigste vilde lade noget Jærtegn ske, om hans Husbonds Tjenere var skyldige i Niels Andersens Død, men dette vilde den afdødes Fader ikke tilstede. Om Mandagen lod han dem dog stævne til Kirkegaarden den følgende Søndag for at lægge deres Hænder paa Liget, men da de kom, mødte Faderen ikke, men paa Tinget 14. Maj overgav han Sagens videre Forfølgning til sin Husbond Mourids Podebusks Fuldmægtig, Mikkell Christensen, Foged paa Lerbæk. Sagens Afslutning kendes ikke.

II.

Paa Horns Herreds Ting 2. Juni 1645 hørte de 8 Mænd, at Chr. Andersen i Maastrup i Mosbjerg Sogn vidnede, at 11. Maj kom Ove Pedersen i Maastrup til ham og bad ham om at gaa med og optage en Dreng ved Navn Anders Ovesen af Aaen, hvilket han ogsaa gjorde. Da de havde faaet Drengens Lig op, kom *Christen (Jensen) Paal* i Egaas og beklagede sig over, at han var i Rygte for samme Dreng og begærede, at han maatte lægge sin Haand paa ham, og han bad, at Gud skulde aabenbare og give Tegn fra sig. Saa lagde han sin Haand paa Liget, som intet Tegn gav fra sig. Derefter sagde Ove Pedersen: »I har maaske lagt Haanden noget for haardt paa ham?« (∴ slaaet ham for haardt), hvortil Chr. Paal svarede, at Drengen gik og harvede, og Fæet kom i Kornet, saa kom Drengen og tog Fæet, og da gav Chr. Paal ham et Slag af et Svøbeskaft. Chr. Paal udtalte i Retten, at Vidnerne havde løjet ham paa, han havde ikke slaaet Drengen eller udtalt sig saaledes.

23. Juni kom Sagen atter til Behandling, og Chr. Pedersen, Soldemager i Bindslev, vidnede, at da han kom til Aaen, og de havde faaet den døde Dreng op, kom Chr. Paal ridende til dem og foretog Baareprøven som tidligere omvidnet, og da sagde Chr. Paal, at han den foregaaende Dag havde givet Drengen et Slag. Liget var ogsaa blodigt, da Chr. Pedersen kom til det, og før Chr. Paal kom, men det gav intet Tegn fra sig. Flere andre Vidner erklærede, at Chr. Paal havde sagt, at han havde givet Drengen et Slag, men Chr. Paal vedblev at hævde, at deres Udsagn var usandfærdigt. Sagens Udfald kendes ikke, men nævnte Chr. Paal i Egaas, der var en af Egnens mere fremragende Mænd, var iøvrigt en brutal og stridbar Mand, der oftere var tiltalt for Vold.

III.

Om en Baareprøve i *Skagen* 1628 henvises til »Jyske Samlinger«, 4. IV. 294.

Galgen og Hængning.

1629 stjal *Steffen Pedersen* i Tornby en Stud fra *Jens Sørensen* i Ørnøbøl i Bjergby Sogn og slagtede den om Natten i »Tornby Høl« — en Sø nordvest for Sdr. Tornby¹⁾ — hvor Indvoldene tillige med den sammenbundne Hud blev fundet, og ved Ransagning hos *Steffen* fandtes Kødets i en nedgravet Tønde og i Brønden, og saa maatte han tilstaa Tyveriet, hvorefter han 26. Oktbr. paa *Horns Herreds Ting* af Herredsfogeden *Søren Jensen* i Tolne og 12 Meddomsmænd dømtes til Galge og Gren, og Dommen blev straks udført, og 9.

¹⁾ 17. April 1637 forbød Niels Lange til Rønnovsholm Fiskeri i Tornby Høl.

Novbr. s. A. stod Jens Sørensen i Ørnøbøl paa Tinget og fik udmeldt 24 Dannemænd til at vedtage, hvad Herredsmændene skulde betale for *Tyve at forrette og Galgen at opføre*.

Det vedtoges, at for *Hængning* skulde betales 4 Skill. af en Gaard, 2 Skill. af et Bol og 1 Skill. af et Hus, og til *Galgen* at opsætte skulde betales 2 Skill. af en Gaard og 1 Skill. af et Bol eller Hus.

Paa Tinget 26. Oktbr. havde *Jesper Thomsen* i Nr. Krage m. fl. vidnet, at den fundne Hud var af den Stud, som Steffen Pedersen havde haft paa Græs for Jens Sørensen, og Huden var »*Guds og Jens Sørensens*«. Lignende Udtryk, f. Eks. »*Guds og Jens Pedersens Affødning*« om Folks Tillæg af Kreaturer forekommer ret ofte i Horns Herreds Tingbøger. Endvidere stod Christen (Terkildsen) Skriver¹⁾ i Brødland i Hammer Sogn 26. Oktbr. paa Horns Herreds Ting og lod vurdere et gammelt Øg til 2 Sldr., og »et lille Fyllie« til 5 Sldr., som var Steffen Pedersens i Tornby, som i Dag blev rettet ved Tinget for sin Misgerning.

1647 havde *Peder Nielsen i Starholm* i Raabjerg Sogn ladet en Tyv hænge ved Kjær Herreds Ting, og 12. April fremkom han paa *Horns Herreds Ting* og anmodede menige Herredsmænd om Hjælp til Udgifterne. De svarede, at de efter gammel Sædvane vilde give 2 Skill. af en Gaardmand og 1 Skill. af en Bolsmand, og en Dannemand i hvert Sogn maatte opkræve Bidragene.

Hermed kan jævnføres, at Herredsfogeden i Vennebjerg Herred, *Jens Eriksen i Bagterp*, Snapsmandag 1643 paa Vennebjerg Ting spurgte menige Herredsmænd om, hvor meget de vilde betale til den *Galge*, som sidste Sommer blev opsat af ny, da en Fange

¹⁾ Død 1630, gift Appelone Olufsdtr.

skulde hænges, eventuelt ønskede han, at der udnævntes 24 Mænd af Tinget til at paaligne Udgiften efter deres Tykke.

Der blev saa udmeldt 24 Mænd, der udgik af Tinget med hverandre saavel som med de øvrige Herredsmænd for at raadslaa, og da de kom ind paa Tinget igen, sagde de, at hver Gaardmand skulde betale 2 Skill. og hver Bolsmand 1 Skill. til den Mand, som havde bekostet Galgen opsat. Endvidere blev efter Henstilling fra *Lars Christensen i Hunderup i Skallerup Sogn* udmeldt 24 Mænd, som skulde overlægge med hverandre, om Herredsmændene skulde deltage i den Bekostning, som han havde haft paa at lade en Tyv hænge. De udmeldte Mænd udgik derefter af Tinget for at forhandle med de øvrige Folk, der den Dag søgte Tinget, og da de atter indkom paa Tinget, havde de vedtaget, at den *Sognemand* i Herredet, som lod nogen Tyv straffe til »Galge og Gren«, skulde af de øvrige *Sognemænd* have Hjælp til Udgiften, saa den fordeltes paa Sognet og ikke paa Herredet, »thi det kunde en fattig Mand paakomme, som ikke formaaede at lade saadanne udædiske Kroppe henrette«.

At saadant »paakom« til Skade for Retstilstanden synes ogsaa at fremgaa af, at Lensmanden paa Aastrup, Jørgen Orning til Skaarupgaard, 23. Oktbr. 1643 paa *Vennebjerg Herreds Ting* advarede alle Herredets Beboere om, »at hvem, som griber en Tyv og binder ham og leder ham fra en By til en anden og der opleder deres Koster, og naar de har faaet deres Koster igen, slaar de Tyven løs uden Tingsdom, — bliver nogen Mand overbevist herom, skal han bøde efter Lovens 2. Bog 91. Kap. 40 Mark til Kongen og 40 Mark til Lensmanden.«

9. Marts 1668 blev paa *Horns Herreds Ting* indgaaet følgende Aftale: *Hans Pedersen* (Holst i Rugtved), Foged paa Asdal, paa Tornby, Horne, Asdal og Uggerby Sognes Tjenere til Asdals Vegne; *Peder Andersen*, Foged paa Elkær paa Elkær Tjeneres Vegne i Tversted; *Thomas Olufsen* (i Tversted) paa Landsdommer Jens Lassens Tjeneres Vegne i Tversted; *Jens Andersen* i Gødegaard paa Odden Tjeneres Vegne i Bjergby, Mygdal og Bindslev Sogne; *Peder Andersen*, Foged paa Lerbæk, paa hans Husbonds Tjeneres Vegne i Elling; *Christen Lauridsen*, Foged paa Baggesvogn, paa hans Husbonds Tjeneres Vegne i Sindal; *Rasmus Jørgensen* (i Dal i Tolne), Foged paa Eskær, paa Eskærs Tjeneres Vegne i Mosbjerg, Bindslev og Hørmested Sogne; *Jens Sørensen* i Bindslev paa Landsdommer Jens Lassens Tjeneres Vegne i Bindslev indgaar for Retten sammen med menige Herredsmænd, at hvis nogen i Horns Herred bliver bestjaalet, og han derfor kunde angribe Røveren og lade ham henrette enten til Galge, Sværd eller anden Henrettelse, da skal de nævnte Sogne- og Herredsmænd være forpligtet til at bekoste Henrettelsen efter rigtig Ligning, og enhver skal være forpligtet til at søge efter Tyven i sit Sogn og hjælpe til at angribe og fange ham.

En Hængning.

Paa Jerslev Herreds Snapsting 12. Jan. 1632 fremstillede *Jeppe Christensen* i Lundergaard i Hellum en Tyv *Peder Pedersen Smed* fra Buskene i Jerslev Sogn, og efter at have faaet ham dømt fra Livet, førte han ham fra Tinget til Retterstedet (Galgehøjen i Ø. Brønderslev) og lod ham hænge. Men 12. April s. A. rejste Fru *Margrete Rosenkrantz* til Ormholt m. m. Tiltale

mod Jeppe Christensen, fordi han ikke havde faaet en *Præst* til at ledsage hendes Bonde Peder Smed til Retterstedet og ej heller havde haft en saadan paa Retterstedet, »der kunde have trøstet den fattige Synder med Guds Ord paa hans Yderste«. Jeppe Christensen svarede hertil, at han skaffede Misdæderen Præst »den Tid, han efter Loven burde«, og efter at Misdæderen var dømt i Rettermandens Hænder, »mente han, at hannem intet yderligere tilkom«; men straks efter Hængningen kom dog Præsten og »vilde have gjort, det han burde«, hvilket jo nu var for sent.

»Komme til et Sværd i Stedet for til Galgen«.

I første Halvdel af 1600erne boede der i Bagterp i Sct. Hans Sogn en *Niels Pedersen Mørk* sammen med *Christen Mørk*, og en tredje Broder var *Søren Pedersen Mørk*, der var Smed og boede i V. Hedegaard i V. Brønderslev Sogn. Niels Mørk havde en Søn *Yde Nielsen Mørk*, der begik Forbrydelser og som derfor to Gange blev fængslet paa Aalborg Slot, men blev løsladt mod Faderens og Farbroderens Kautio for, at han skulde blive tilstede under Sagens Forfølgning, men han rømte imidlertid, og Lensmanden Otto Skeel paa Aalborghus krævede nu, at Kautionisterne i H. t. den af dem paa Aalborg Byting 28. Juni 1630 stillede Garanti skulde skaffe Yde tilstede eller lide Tiltale og Dom i hans Sted¹⁾.

Imidlertid blev Yde senere paagrebet og havde da i Mellemtiden ved Hørmested Kirke begaaet Tyveri af en Kappe fra *Oluf Nielsen* i Agdrup i Taars Sogn. 24. Septbr. 1633 vidnede velbyrdige *Iver Dyre* til Sørup i

¹⁾ Jerslev H. Tgb. 11. Febr. 1632. Vennebjerg Herreds Tgb. 6. Febr., 13. Febr., 27. Febr. 1632.

Taars paa *Børglum Herreds Ting*, at han 20. Marts havde været tilstede paa Børglums Herreds Ting, da Yde blev dømt til at hænges for Tyveri, men efter Faderen Niels Mørks Anmodning havde baade Iver Dyre og de andre tilstedeværende Herremænd gjort Anmodning om, at Yde maatte slippe for den vanærende Galge og »komme til et Sværd« (d. s. blive henrettet med Sværd) og komme i Jorden, og den bestjaalne Oluf Nielsen havde bevilget det forudsat, at hans Husbond Jørgen Kruse til Kjærsgaard samtykkede, idet *Søren Jensen* i Nørgaard i Skibsby og *Anders Christensen* i Spangerhede lovede at betale 4 gode Græsøksne for Benaadningen.

Senere vilde Niels Mørk give det Udseende af, at Øksnene skulde ydes for, at Yde maatte beholde Livet, og da Sagen kom for Landstinget, lod Landsdommerne tage Tingsvidner af en Mængde Personer, der havde hørt Aftalen.

Landstingsdommen gav antagelig Jørgen Kruse Medhold, thi 1634 klagede Niels Mørk til Kongen over, at han tiltaltes af Jørgen Kruse, fordi nogle af hans Venner havde lovet Jørgen Kruse nogle Øksne for at Niels Mørks Søn, der havde stjaalet en Kappe, maatte »komme til et Sværd og blive begravet i Jorden«, og Lensmanden paa Aastrup, Jørgen Orning til Skaarupgaard, fik i den Anledning 18. Marts 1634 kongelig Ordre til at forsvare Niels Mørk med Lov og Ret og ikke tilstede, at han forurettedes¹⁾.

Asdals og Oddens Folk.

Den 27. Juli 1651 kom *Staldmesteren paa Odden Rasmus Mikkelsen* og *Kældersvenden paa Odden Jør-*

¹⁾ Kancelliets Brb.

gen Andersen samt Simon Mouridsen, tjenende paa Odden, ridende til Asdal, og medens Simon red videre, satte de to andre deres Heste i Ridestalden og gik ad Vindebroen op i Borggaarden og ind i Skrivestuen sammen med Henrik Hansen, Skriver paa Asdal, og de drak noget Øl sammen. Kort efter kom ogsaa Simon tilbage, og de drak »en Gang eller to«. Saa sagde Simon til Rasmus Mikkelsen, at nu skulde de hjem, hvad Rasmus ikke vilde, men Simon hentede deres Heste op i Borggaarden, og de satte sig op paa dem og red en Tur rundt i Gaarden, hvorpaa de red ned over Vindebroen. Her tog Henrik Hansen i Rasmus' Hest og vilde trække den over Broen af Forsigtighedshensyn, men da de kom nedenfor Hundene, sprang Rasmus af Hesten og løb mellem begge Hundene tilbage over Broen og forlangte en Degen (☉: Kaarde) og kastede saa sin Kjole paa Vindebroen samt sin Køllet og Ærmer oppe i Borggaarden, hvorefter han løb ind i Køkkenet og tog en Saastang (☉: Stang til at bære en Vandsaa i), hvilken han dog atter lagde for at tage et Bradespid (☉: Stegespid), som han ligeledes lagde igen, og saa løb han atter ud. Her kom Henrik Hansen imod ham og sagde: »Hvad er her paa Færde, Rasmus Mikkelsen? I har ikke behov at drage af Eders Klæder her i Gaarden, her er ingen, som vil gøre Eder noget ondt, for vi er gode Venner med hverandre, jeg ikke andet ved; I tør ikke tænke paa at yppe Parlament (☉: Slagsmaal) her i Gaarden i vor gode Husbonds Fraværelse, som Oddens Folk plejer at gøre.« Men Rasmus skældte Henrik Hansen ud, kaldte ham Skælm og Tyv og bad ham følge med sig udenfor Oddens Port i Aften med en Degen, og han tog et Spanksrør og slog efter Henrik Hansens Hoved dermed, hvorpaa Henrik gik ind i Skrivestuen. Saa kom Simon løbende og fik Rasmus i

Klæderne igen og paa Hesten, hvorefter de red hjemad.

Noget derefter tog Henrik Hansen sin Hest og red gennem den østre Port ud ad Marken, og Ole Greger- sen, Ladegaardsfoged paa Asdal, red efter ham til *Stejlbjerg Gydeled*, hvor han gav Hesten til en Dreng og selv gik ad *Alvejen, som løber gennem Landet*, og da saa han, at Henrik Hansen kom ridende fra Øst, sønden om *Højtved*, ad den rette *Alvej*, og saa hurtigt, at han var ved at ride Hesten omkuld i *Vadet mellem Højtved og Stejlbjerg*, og han red langs Vejen til *Stejlbjerg Gydeled* forfulgt af Rasmus Mikkelsen, Jørgen Andersen og Simon Mouridsen, hver bevæbnet med en Degen, og Rasmus holdt sin blottede Degen i højre Haand. Imellem begge Ledene stødte han paa Henrik Hansen, der sprang af Hesten og værgede sig med en Bøsse, paa hvilken Rasmus slog sin Degen i Stykker. Han fik saa Jørgen Andersens Degen, og efter et større Slagsmaal endte det med, at han gav Henrik Hansen et dødeligt Stik i Brystet.

Der blev saa rejst Tiltale for Drab mod Rasmus og Jørgen, og der blev opkrævet Sandemænd (3: Nævnin- ger) til at sværge i Sagen ved Landstinget, men da Sa- gen kom for, var baade Rasmus og Jørgen rømt fra Odden, hvad der kom til at gaa ud over Christen Tyge- sen, Kusk paa Odden, og Mikkell Røgter paa Odden, der havde ialt 16 Sletdlr. tilgode hos Rasmus Mikkell- sen.

(Horns Herreds Tingbog 4. og 11. Aug., 10. Novbr. 1651).

Bartskærere i Uggerby.

Borgmester *Jakob Christensen* tog 20. Juli 1640 paa *Horns Herreds Ting* som Fuldmægtig for *Maren Ja- kobsdtr.* i Hjørring et fuldt Stokkenævn af 24 Danne-

mænd, at det var dem fuldt vitterligt, at Maren Jakobsdtr. i Hjørring og *Bodil Pedersdatter*¹⁾, Borgmester i Vejle *Simon Munks*²⁾ salig Hustru, var født i Tolstrup By i Uggerby Sogn og havde begge samme Moder ved Navn *Karen Laursdatter*, som boede og døde i Tolstrup, og som var gift med *Jakob Nielsen Bartskær*, som ogsaa boede og døde i Tolstrup, og Maren Jakobsdtr. var *Bodil Pedersdatters* nærmeste nulevende Arving i Horns Herred.

I *Horns Herreds Tingbog* 5. Juni 1648 omtales *Søren Laursen Bartskær* i Tolstrup i Uggerby Sogn, som kurerede en Arm paa *Søren Jensen* i Sønder Bindslev, som *Peder (Jensen) Paal* i Egaas havde lemlæstet og sønderslaaet over venstre Albue. *Bartskærløn* 9 Sldr. *Søren Bartskær* i Tolstrup nævnes ogsaa i *Tingbogen* 26. April 1652 som boende i Uggerby Sogn 1647.

Da Niels Harbou hvervede Soldater.

I Februar 1657 skulde de af Sognene lønnede Soldater møde til Mønstring i Viborg, og Fæsterne under Eskær, der tilhørte Chr. Skeel til Estrup, havde betalt en *Jens Christensen Hjulmand*, født i Vaaen i Mosbjerg Sogn, for at være deres Soldat, men *Jens Hjulmand*, der havde faaet sin Løn af Eskærfolkene, lod sig imidlertid hverve af velbyrdige Ritmester *Niels Harbou* til Skaarupgaard (gift med Kirsten, Datter af *Jørgen Orning* til Skaarupgaard), der havde forpligtet sig at skaffe 50 Soldater til *Mogens Krags Regiment*.³⁾ Da Fogeden og Forpagteren paa Eskær, *Ras-*

¹⁾ Begr. i Vejle Kirke 15. Juli 1640.

²⁾ Købmand, Hospitalsforstander og Borgmester *Simon Munk*, født i Wedel, begr. i Vejle Kirke 19. Maj 1641.

³⁾ Personalh. Tidsskr. 2. II. 223.

mus Jørgensen i Dal i Tolne, fik Nys herom, drog han 7. Febr. op til Skaarupgaard med 18 bevæbnede Mænd og spurgte Niels Harbou, om han havde hvervet en af Eskærs Soldater ved Navn Jens Hjulmand og givet ham Hvervepenge paa Haanden, og da Niels Harbou svarede ja, spurgte Rasmus Jørgensen, om Niels Harbou vilde ordne Sagen saaledes, at Eskærs Bønder fik deres udlagte Soldaterpenge igen. Niels Harbou bad saa Rasmus Jørgensen give lidt Tid, saa blev de nok enige, thi Jens Hjulmand havde sagt, at han havde tilbagebetalt Pengene til Eskærbønderne; dette nægtede Rasmus Jørgensen at være Tilfældet, men fik han Pengene straks, maatte Niels Harbou beholde Manden; og kunde han ikke faa Pengene nu, vilde han og hans Folk drage med paa Vejen, naar Afmarchen fandt Sted, og se, om de kunde faa fat paa Jens Hjulmand, om hvem det blev sagt, at han ikke nu var paa Skaarupgaard. Rasmus Jørgensen drog saa ad Skærum til for at finde Hjulmanden, men han var ikke der. Da de paa Tilbagevejen kom i Nærheden af Skaarupgaard, kom de af Niels Harbou hvervede Folk anført af *Christen Andersen Skram* i Lerbjerget, og Jens Hjulmand var med, og da Rasmus Jørgensens Folk kom til de andre, løb Jens Hjulmand til med en »Jerntyv«, som han satte for Brystet af en af Eskærfolkene og stak og slog ham, og en anden af Niels Harbous Folk havde en »Bouttelier« (∩: Pistol) i Haanden og afskød den mellem Benene paa en af Rasmus Jørgensens Karle og raabte til de andre om at komme an. Det udviklede sig til et regulært Slagsmaal, og »Kongens Soldater« fik Prygl, og det endte med, at Rasmus Jørgensens Folk tog Jens Hjulmand fra de andre. De afkrævede ham derefter de Penge, han havde faaet af Eskærs Bønder; betalte

han dem, kunde han faa Lov til at drage med Niels Harbous Folk, men han sagde, at han kun havde de 4 Mark, som han havde faaet i Haandpenge af Niels Harbou, og dem kastede han hen til den Soldat, der havde leveret dem til ham.

Rasmus Jørgensen spurgte derefter, om Anføreren Chr. Skram vilde tilbagebetale Bøndernes Penge, men han havde ingen Penge at udlægge. Imidlertid kom Niels Harbou selv kørende paa sin Vej til Viborg, og Rasmus Jørgensen red hen til ham og spurgte atter, om han vilde betale for Jens Hjulmand, hvortil han svarede nej og tog Rasmus Jørgensen i Armen, idet han sagde: »Kom hen med mig, jeg vil tale med jer.« Rasmus Jørgensen troede saa, at Niels Harbou nu vilde betale, men i Stedet for tog han en »Rapir« (o: Kaarde) i sin Vogn og huggede og stak efter Rasmus Jørgensen med den, men da sidstnævntes Folk kom til Hjælp, fik han ingen Skade, hvorimod Niels Harbou fik mange blaa og blodige Slag og Spark og blev frarøvet sine Hvervepenge (efter hans eget Udsagn), og en Del af hans hvervede Karle løb deres Vej. Da Folkene havde fat paa Niels Harbou, var en af dem ogsaa kommet i saadan Krigsstemning, at han raabte til de andre: »Slaa ham ihjel den Skælm, Djævelen fare i ham,« og saa tærskede de løs paa Ritmesteren.

Slaget endte altsaa med Sejr for Rasmus Jørgensen og hans Folk, og da Niels Harbou kom til Viborg 11. Febr., lod han 4 Mænd syne sin Person i Borgmester *Søren Bøgs* Hus, og ligeledes blev en Soldat *Niels Sørensen Saltums* Saar synet. Niels Harbou havde 3 Slag i Hovedet og paa højre Arm, og Soldaten havde 7 Saar i Hovedet og paa Armen.

20. April havde Niels Harbou indstævnet Rasmus Jørgensen til *Horns Herreds Ting*, fordi han 7. Febr. i Tranget Skov i Tolne Sogn tilligemed en hel Hob bevæbnede Folk havde overfaldet Niels Harbou og »kgl. Majestæts Soldater« paa deres retfærdige Rejse til Viborg, hvor Rigsraadet havde givet Ordre til, at de skulde møde paa Mønstringspladsen. Niels Harbou krævede i H. t. Jyske Lov Rasmus Jørgensen og hans Medfølgere dømt som *Stimænd, der havde begaaet Overfald i Skjul og Skov*, og under Sagens Behandling i Retten blev saa det ovenfor anførte oplyst om Sagen, der opsattes 14 Dage. 4. Maj mødte Christen Skram paa Niels Harbous Vegne paa Tinget og begærede Dom, men da Rasmus Jørgensen den Dag havde lovligt Forfald, blev Domsafsigelsen opsat til 11. Maj, og Herredsfogeden henviste den da til Landstingets Kendelse, eftersom den angik Liv og Ære. Sandsynligvis er det i Forbindelse med denne Affære, at Kongen 29. Marts 1657 forbød nogen at paaføre Niels Harbou Trætte, medens han var fraværende i Kongens og Rigets Krigstjeneste¹⁾.

¹⁾ Jyske Tegnelse.